

Alīna Romanovska (Daugavpils Universitāte)
LATGALES TĒLS LATVIEŠU LITERATŪRĀ 20. GADSIMTA
PIRMAJĀS DESMITGADĒS

Atslēgas vārdi: *Latgale, reģionālisms, latviešu literatūra, identitāte.*

Pētījumā tiek analizētas Latgales tēla semantikas un struktūras īpatnības latviešu daiļliteratūras tekstos, kas veidoja pirmos priekšstatus par Latgali. Nosacīts apskatīto tekstu tapšanas laika posms ir no 1910. līdz 1930. gadam, īpašu uzmanību pievēršot darbiem, kas tika publicēti Latvijas valstiskuma dibināšanas laikā un prezentē pirmos mēģinājumus veidot latviešu literatūrā Latgales tekstu. Izpētes objekts ir Antona Austrīņa, Ādolfa Ersa, Kārļa Skalbes, Jāņa Jaunsudrabiņa darbi, kas varēja ietekmēt Latvijas iedzīvotāju priekšstatus par Latgali. Latgales naratīva izpēte 20. gadsimta pirmo desmitgažu latviešu daiļliteratūrā šajā pētījumā tiek uzskatīta par Latgales reģionālās identitātes izpētes veidu, kas ļauj noteikt reģionālās identitātes rādītājus, kas tiek veidoti, izmantojot skatījumu no centra uz perifēriju.

Lai atklātu Latgales tēla veidošanās likumsakarības latviešu daiļliteratūrā, par papildu informācijas avotu tiek izmantoti pētāmā laika latviešu periodiskā sastopamie dati par Latgali un latgaliešiem. Periodiskajos izdevumos („Baltijas Vēstnesis“, „Bals“, „Austrums“, „Zemkopis“ u. c.) iekļautā informācija ne tikai iezīmē plašāku kontekstu un atspoguļo Latvijas teritorijas informatīvajā telpā pieejamās ziņas par Latgali, bet arī prezentē nacionālās un reģionālās identitātes veidošanās specifiku. 20. gadsimta pirmo desmitgažu Latvijas periodiskie izdevumi atspoguļo Latvijas sabiedrībā eksistējošo Latgales kā „atpalikušas“ telpas tēlu un pretrunīgos mēģinājumus mainīt Latvijas iedzīvotāju stereotipus par Latgali un latgaliešiem.

Latviešu rakstniekiem Latgales telpas tēlojumā ir vērojamas individuālas dominantes, piemēram, Ā. Erss pievēršas atmiņas un vēstures aspektam, A. Austrīņš tiecas izprast Latgales būtību ar raksturu un vides tēlojuma palīdzību, K. Skalbe akcentē redzētā pretrunīgumu utt. Tomēr visā tekstu un skatījumu dažādībā ir iespējams definēt kopīgus Latgales reģionālās identitātes rādītājus. Viens no svarīgākajiem ir reģionālā ainava, kurai ir pretrunīgs raksturs: dabasskati ir mierīgi, harmoniski un apbrīnojami, tomēr ēkas, veidojot saikni ar senatni, nereti reprezentē stagnāciju, sociālo un ekonomisko atpalicību.

Neatņemama Latgales telpas īpatnība ir katoļticība, kuras izpausmes arī tiek vērtētas neviennozīmīgi: tā apliecina dziļu Latgales iedzīvotāju garīgumu, bet akla ticība rada tumsonību. Lai atklātu Latgales specifiku, latviešu autori nereti pievēršas Latgales iedzīvotāju kā kultūras reprezentantu tēlojumam. Nozīmīgs reģionālās identitātes elements ir latgaliešu valoda, kas veido neatkārtojamu telpas kolorītu un spilgti raksturo Latgales iedzīvotājus.

Laika aspektā Latgales reģionālā identitāte lielākā mērā ir saistīta ar pagātņi, tās pārdzīvojumu tagadnē un projicēšanu nākotnē. Tas nosaka Latgales kultūras konservatīvismu. Minētie Latgales identitātes rādītāji – dabas ainava un arhitektūra, katoļticība, iedzīvotāju rakstura īpašības, valoda, vēsture un atmiņa – galvenokārt veido pozitīvu, harmonisku Latgales tēlu 20. gadsimta sākuma – 30. gadu latviešu daiļliteratūrā, kas ir pretrunā ar tā laika oficiālo diskursu.